

І

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)
_____ 2024 р.

І

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛЕГЕНДИ І МІФИ НАРОДІВ СВІТУ

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 034 Культурологія

Освітньо-професійна програма: Культурологія

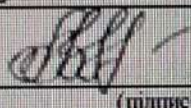
Робоча програма навчальної дисципліни «Легенди і міфи народів світу». Одеса,
ОНУ, 2024. 16 с.

Розробники: Сумченко Ірина В'ячеславівна, кандидат філософських наук, доцент
кафедри культурології.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри культурології

Протокол № 1 від "30" 08 2024 р.

Завідувач кафедри

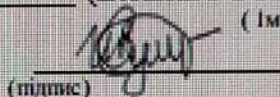

(Віталія ГОТИНЯН-ЖУРАВЛЬОВА)

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП «Культурологія»

(Ірина СУМЧЕНКО)

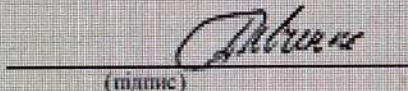
(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "31" 08 2024 р.

Голова НМК

(Галина ЛЕВЧЕНКО)

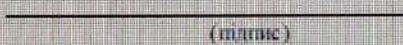
(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від " " 20 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

()
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від " " 20 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

()
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Очна форма навчання	Заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>03 – Гуманітарні науки</u> Спеціальність <u>/ 034 Культурологія</u> Спеціалізації: <u>немає</u> Рівень вищої освіти: <u>Перший (бакалаврський)</u>	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
		26 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	0 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		42 год.	84 год.
		Форма підсумкового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Метою вивчення дисципліни «Легенди і міфи народів світу» є формування чіткого уявлення у здобувачів про особливості міфологічного типу мислення, принципах побудови міфологічної картини світу; системне вивчення поняття міфу, міфології і міфотворчості в давніх регіональних міфологіях і в сучасній культурі та забезпечення культурологічної складової підготовки висококваліфікованого й конкурентоздатного фахівця першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 034 Культурологія.

Завдання. Основними завданнями навчальної програми є:

- сформувати у здобувача вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» низку загальних компетентностей, які є достатніми для виконання професійних обов'язків за спеціальністю «Культурологія»;
- забезпечити повне досягнення студентами програмних компетентностей та очікуваних результатів навчання за дисципліною «Легенди і міфи народів світу».

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

а) інтегральної - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми у галузі професійної діяльності культуролога або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів культурології, а також характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

б) загальних (ЗК):

- ЗК 02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- ЗК 03. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- ЗК 06. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
- ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

в) спеціальних (фахових) (СК):

- СК 01. Здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію;
- СК 03. Здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів;
- СК 04. Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо);
- СК 05. Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства;
- СК 09. Здатність оцінювати матеріальну та духовну цінність об'єкта культурної спадщини різних історичних періодів та географічних ареалів;
- СК 10. Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту використовуючи сучасні інформаційні, комунікативні засоби та візуальні технології.

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН 05. Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів.
- ПРН 08. Інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.
- ПРН 10. Розпізнавати та класифікувати різні типи культурних продуктів, визначати їх якісні характеристики на основі комплексного аналізу.
- ПРН 13. Презентувати знання про культуру відповідно до спеціалізації представників різних професійних груп та здобувачів освіти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен **знати**:

- сутність понять «міф», «міфологія», «міфотворчість»;
- структуру і принципи міфологічного типу мислення;
- основоположні категорії міфології;
- основні ідеї та типологію міфів народів світу;

вміти:

- визначити сутність та функції міфології, головні засади її розвитку;

- співвідносити міфологічні уявлення з базовими уявленнями про реальність в рамках тієї чи іншої культури
- застосовувати отримані знання у своїй професійній діяльності;
- аналізувати і використовувати різні джерела в своїй діяльності.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Міф як явище культури та предмет дослідження культурології

Тема 1. Міф як феномен культури

Роль міфу в історії людства. Деміфологізація і реміфологізація. Інтерпретація міфу в античності. Раціоналістичне трактування міфу давньогрецьким філософом Евгемером («Священний запис»). Алгоритичне тлумачення міфів (софісти, стоїки, епікурейці). Символічне тлумачення міфів (орфіки, піфагорійці). «Міфологічна бібліотека» Аполлодора. Міф і антична література. Інтерпретація міфу в середні віки і в епоху Відродження. Інтерпретація міфу в епоху Нового часу. Філософія міфу італійського вченого Дж.Вико. Міф як вічна міфотворчість у німецьких романтиків. Теорії міфу. Міфологічна школа. Лінгвістична школа (теорія «хвороби мови» Мюллера). Англійська антропологічна школа. Структурна школа (Леві-Строс). Французька соціологічна школа (Леві-Брюль). Ритуалізм (Фрезер) і функціоналізм (Малиновський). Символічні теорії (Кассирер). Психоаналітична школа (Фрейд, Юнг). Сучасні культурологічні теорії міфу.

Тема 2. Міф як модель світу

Міф, казка, легенда і епос: спільне та відмінне. Антропоморфність міфу: тотемізм, анімізм, магія. Міф і обряд. Символічність міфу. Міф і традиція. Особливості міфосвідомості й міфомислення. Міфологічна картина світу. Проблема священного і мирського часу й простору. Хронотоп. Поняття «бриколаж». Зміст категорії простору в міфі, його властивості та будова. Символіка простору. Сфери світобудови (членування по вертикалі і горизонталі). Бінарні опозиції (хаос і космос, ліве і праве, верх і низ тощо). Сакральний центр (світова вісь, «пуп землі» тощо) та периферія. Моделі світу: світове дерево, гора та ін. Вегетативна та анімалістична моделі Стихії. Земля, вогонь, вода, повітря. Елементи (духи стихій). Категорія часу в міфологічній картині світу. Тимчасові цикли. Число в просторі міфу. Множинна (числова) концепція і уявлення про багатощаровість неба.

Тема 3. Міфологічні персонажі

Основні категорії міфологічних персонажів. Боги і основні теорії їх походження. Перетворення племенних богів в божества державного культу. Богиня-мати. Еволюція уявлень про трічності божества. Формування образу верховного божества. Громовержець і деміург, їх космогонічні й космологічні функції. Бог, котрий вмирає й воскресає. Духи. Духи-покровителі, духи-господарі, духи предків, духи-помічники. Уявлення про добрих і злих духів. Демони. Зооморфні істоти. Чудовиська. Фантастичні тварини. Антропоморфні істоти. Велетні і карлики. Жителі підземного світу. Ельфи, гноми, гобліни та ін. Нежить. Культурний герой. Герої-чоловіки. Герої-жінки. Першопредок. Близнюки. Трікстер (демонічно-комічний дублер культурного героя).

Тема 4. Основні типи і сюжетна тематика міфів

Проблема рухливості класифікації та способи рубрикації міфів за різними підставами: за структурою, героями, функціями. Види і типи міфів. Архаїчні міфи творіння. Основні мотиви космогонічних міфів. Теогонія. Солярні, місячні, астральні міфи. Календарні міфи. Антропогонічні міфи. Героїчні міфи (міфи про культурних героїв). Близнюкові міфи. Тотемічні міфи. Етіологічні міфи. Есхатологічні міфи й світові цикли. Міфи про всесвітні катастрофи (потоп, пожежа та ін.).

Особливості міфологічних сюжетів. Мотиви, котрі пов'язані з періодичною загибеллю та відродженням світу. Жертвоприношення: сутність та призначення. Роль їжі та п'яного напою в міфології і ритуальній практиці. Харчові заборони в архаїчному суспільстві і канібалізм. Метаморфози і перевертні в міфології.

Міфологізовані моменти життєвого циклу людини (зачаття, народження, хвороба, смерть). Мотиви священного шлюбу і інцесту в національних міфологіях. Міфологія загробного світу і міфологема шляху. Двоїсте ставлення до померлих та уявлення про потойбічний світ.

Змістовий модуль 2. Особливості міфологій регіонів світу: джерела, тематика, персонажі.

Тема 5. Легенди і міфи стародавньої Месопотамії та стародавнього Єгипту

Місце цивілізацій Стародавнього Сходу в історії світової культури.

Основні джерела з вивчення месопотамської та єгипетської міфології. Пантеон богів Месопотамії. Космогонічні уявлення месопотамського регіону: боги Ану, Енліль, Енкі. Календарні міфи Месопотамії: Інання і Думмузі. Епоха Вавилонського царства (II тис. до н.е.) і поклоніння богу Мардуку, обґрунтування ролі якого присвячена поема «Енума Еліша». Герої і сюжети міфів Дворіччя. Гільгамеш та епічна традиція. Зв'язок міфології древньої Месопотамії з біблійною традицією.

Пантеон богів стародавнього Єгипту. Сліди тотемічних вірувань в культах номів божеств (Нехбет (шуліка), Тефнут-Сохмет (левиця); Анубіс (шакал) тощо. Герої та сюжети міфів стародавнього Єгипту. Міф

«Про створення світу» (3 версії: мемфіська, гермопольська, геліопольська). Солярні міфи. Божества з функціями влади Сонця: Атум, Хепри, Ра, Амон. Єгипетська міфологія про посмертне існування. Міф про Осіріса, Сета, Ісиду й Гора: історична трансформація образів. Осіріс як цар світу мертвих.

Тема 6. Легенди і міфи Індії та Китаю

Джерела, що дозволяють реконструювати давньоіндійську міфологію. Індокритська та доарійська етнокультурні субстрати. Веди і особливості світогляду їх укладачів. Ведичні боги. Деви й асури. Дьяус і Притхві (Небо і Земля) як найбільш архаїчні боги. Індра, Сур'я тощо. Трансформація ведичного пантеону в індуїзмі. Індуїзм: міфи і культу. Пурани і тантри, їх місце в індійській літературі. Формування концепції Тримурті (Брахма, Шива, Вішну). Особливості образу Брахми. Шива як бог знищення, сприйняття руйнування як блага. Космічний танець Шиви Натараджи (Владики Танцю) як символ створення і руйнування світу. Вішну як творець і захисник світу. Циклізація тотемічних міфів в концепції аватари. Традиційний список аватар Вішну: риба (міф про потоп), черепаха (міф про добування напою безсмертя амріті), вепр, людинолев, карлик (звільнення світу з-під влади асурів), Рама, Крішна, Будда і вершник на білому коні Калкін (прийдешній винищувач зла).

Індійські епоси «Махабхарата» і «Рамаяна»: структура та короткий зміст. Літературна обробка епічних оповідей. Виконавці і слухачі епосів. Питання про історичну основу епосів. Стиль індійського епосу: велика кількість вставних епізодів, каталоги, повтори (полегшують сприйняття при усному виконанні), розщеплення епізодів тощо.

«Махабхарата»: від архаїчного епосу до філософсько-дидактичного. Міфологічна парадигма епосу: Каурави як змії (їх народження, численність, зміїні риси Дурьодхани, Духшасана як змія-насилника), Дхритараштра як господар смерті (сліпота, старість тощо); війна героїв з людьми-зміями як земне втілення бою з Вітрою; війна через корів Вірати як ремінісценція міфу Вали; риси богині родючості у Драупади (поліандрія; мотив викрадення богині замінений нанесенням їй образи); архаїчний сюжет війни між найближчими родичами. Образи Пандавів. Пандави як втілення трьох соціальних функцій індоевропейського суспільства (святина влада, війна, родючість). Бхімасена як архаїчний герой (велетенська сила, обжерливість, неприборкана лють, ворожість до своїх; архаїчна зброя - дубина, булава, вирване дерево). Арджуна як ранньодержавницький герой («цивілізоване» озброєння, розум, краса, дружба з Крішною, справедливість тощо). Образ Крішни.

«Рамаяна»: від міфу про ініціацію до літературного епосу. Землеробський міф про викрадення богині родючості («Сіта» - «Борозна», донька богині землі) демонами іншого світу. Образ Рами - риси другого і третього покоління героїв: велетенська сила, іноді - лють, аморальність (особливо в країні мавп); при цьому - розум, краса, благородство, неухильне дотримання моральних законів. Поєднання протилежних рис характеру як наслідок історичної багатоступовості епосу. Хануман як «чарівний помічник» Рами. Два варіанти звільнення Сіти: викрадення Хануманом і відвоювання Рамою.

Труднощі вивчення найдавніших форм китайської міфології. Оцінки китайських міфологічних уявлень в сучасній науці. Космогонічні міфи Стародавнього Китаю. Міф про Паньгу. Міф про хаос Хуньдуна. Міфи про трьох великих першопредків: Ньй-ва і Фу-сі і Шень-нун. Астральні міфи. Героїчні міфи Китаю: оповідання про п'ять досконалих мудрих государів давнини і про богів-повелителів частин світу. Анімістичні вірування: ставлення до потойбічного світу, вчення про душу. Стародавні міфологічні уявлення в популярній культурі традиційного і сучасного Китаю. Давньокитайська міфологія і календарні свята.

Тема 7. Легенди і міфи стародавньої Греції та стародавнього Риму

Основні джерела відомостей про культуру найдавнішої Мікенської Греції. Пантеон давньогрецьких богів і поема Гесіода «Теогонія». Образи богині-Матері і бога землі в давньогрецькій міфології. Богиня-Мати - володарка життя і смерті, прекрасна і згубна. Гейя, Афродіта, Артеміда, Гестія, Деметра. Образ бога землі і його наступники. Крон і титани як втілення стихії «низу». Основні риси Бога Землі: господар мертвих, зберігач невичерпних благ (життєвих сил землі, скарбів і т.п.), влада мудрості і магії, поезії і музики. Бог Землі зазвичай або статичний, тотожний своїм володінням (Аїд), або є владицею доріг, водячи мертвих за собою. Архаїчний Гермес як бог доріг. Ватажок душ померлих (пізніше - надсилає їх в Аїд), він протегує всім мандрівникам, в тому числі торговцям і розбійникам (архаїчна амбівалентність), йому ставляться на перехрестях герми (стовпи із зображенням бородатого чоловіка в шапці, типологічно схожі з зображенням померлих предків-покровителів). Тріада Аїд-Посейдон-Зевс як боги «низу» в епоху архаїки.

Особливості образів богів-олімпійців. Старше покоління - Аїд і Гестія - невіддільні від своїх володінь (царство мертвих і його влада; вогонь кожного вогнища і його господина), майже антропоморфні Середнє покоління - Посейдон і Деметра - боги, які панують над стихією, з якою вони нерозривно пов'язані; вони антропоморфні та володіють індивідуальним характером (бунтівний Посейдон, скорботна Деметра); Молодше покоління - Зевс і Гера - боги, котрі не пов'язані з природною стихією, яскраво антропоморфні й індивідуалізовані, активно дієві. Зміна архаїчної міфології класичною. Торжество Афіни як богині розуму - її перемоги над Посейдоном в суперечці за Афіни (розум торжествує над природною стихією), над Аресом в битвах (справедлива війна торжествує над нещадним винищенням).

Героїчні міфи стародавньої Греції. Геракл як архаїчний герой: поєднання сили з божевіллям, люттям; архаїчність зброї. Відсутність обладунків як знак невразливості; левова шкура як спадщина уявлення про героя напівлюдини-напівтарини. Подвиги Геракла: немейський лев, лернейська гідра, керинейська лань,

ерімантиський кабан, скотне подвір'я Авгія, стімфалійські птахи, критський бик, коні Діомеда, пояс Іпполіти, корови Геріона, яблука Гесперід, кербер (цербер). Прометей, Орфей, Тезей та ін. Сказання про троянську війну і епос «Іліада». Епос «Одіссея»: сюжет, структура, персонажі. Повернення Одіссея додому в зіставленні з мотивами чарівної казки

Проблема реконструкції давньоримської міфології. Початкові римські божества. Сліди тотемічних вірувань і культу тварин в давньоримській міфології. Міфологічні образи вовка і собаки. Культ козла як символу родючості. Лари: божества будинку, охоронці місцевості, духи перехресть. Домашні лари, їх зв'язок з культом предків. Землеробські боги римлян. Веста: прояв загальносвітового культу «господині вогнища», матері-вогню. Церера як богиня не тільки родючості, а й пекла; страти злочинців як жертвопринесення Церері. Фавн як бог природи, покровитель стад і полів, його зв'язок з культом вовка і козла, пізніше ототожнення з патроном Луперкалій.

Верховні боги стародавнього Риму. Янус як бог початку, і, зокрема, початку світу; творець світу. Дволикість Януса як вираз його влади над минулим і майбутнім. Сатурн як культурний герой, правитель «золотого віку». Юпітер, зв'язок з грозою, військовою силою, царською владою. Марс як трансформований Бог Землі: початковий хтонічний і аграрний характер Марса, його зв'язок з богами землеробства і ототожнення з Сільваном; Марс як бог-вовк і ватажок вовків, посвята йому обряду люстрації (очищення від скверни) маєтку. Трансформація Марса в бога виключно війни. Квірин як бог народних зборів, його ототожнення з Янусом.

Римська обрядовість. Авгури і ауспіції (ворожіння по польоту птахів), їх протиставлення: Авгури мають загальнодержавне значення і дійсні на довгий термін, ауспіції стосуються приватних осіб і приватних моментів, дійсні на один день. Інаугурація царів. Обряд люстрації (очищення) маєтку, військових трофеїв і т.д. Евокація - заклик до богів ворожого міста покинути його і перейти до Риму. Девоція - приречення воїном себе і ворожого війська в жертву підземним богам.

Релігійний світогляд епохи Августа. Розвиток імператорського культу «Римський міф» - віра в богообраність Риму. Проникнення в Рим східних богів (переважно через грецьке посередництво). Римські містерії.

Тема 8. Давньонімецька міфологія

«Старша» Едда як головне джерело відомостей про богів і героїв скандинавської міфології. «Молодша» Едда. Питання про відносну хронологію «Старшої» і «Молодшої» Едди. Композиція і стиль обох пам'яток. Особливості скальдичної поезії, «Едда» та поезія скальдів.

Космогонічні міфи стародавніх скандинавів. Центр світу як осередок блага: Мідгарт - світ людей, Асгарт - світ небесних богів. Ясень Іггдрасиль як світова вісь, що задає вертикальне членування світобудови (Асгарт-Мідгарт-Хель). Олені і карлики як втілення чотирьох сторін світу; олень як іпостась Бога Землі. Утгарт (Йотунгейм) - світ велетнів, що знаходиться «за межами», зовнішній. Північ і схід як області смерті, обитель велетнів. Карлики-альви та їх світ (Альфархейм, Свартальфархейм). Давньоскандинавські есхатологічні міфи. Абсолютна більшість міфічних подій розгортається в перспективі Рагнарек. Героїчна смерть як найвища цінність, мета життя (в міфі і епосі). Індоевропейське уявлення про вирішальну битву, в результаті якої оновлюється і покращується світ. Прикмети наближення Рагнарек - розпадання Космосу в початковий Хаос: припинення зміни пір року (зима велетнів), зняття моральних заборон, порушення кордонів світів (велетні і мерці проникають в серединний світ). Прийом контрасту в описі краху світу. Хід Останньої Битви. Ініціативні мотиви в загибелі Одіна: смерть через поглинання, що можна порівнювати з ініціативною загибеллю світу, за якою слідує відродження. Відродження світу. Бездоганний Бальдр як цар справедливого світу; його вбивця і брат Хед як можливий «новий Локі» при «новому Одіні». Питання про християнський вплив на опис відродженого світу. Уявлення про світ мертвих: протиставлення Хель і Вальхалли. Богиня Хель: тотожність господині смерті її володінь. Риси богині смерті у Фреї.

Пантеон давньоскандинавських богів: Один, Тор, Локі, Фрея, Фрігге. Інші персонажі: духи, антропоморфні та зооморфні істоти. Бог Один як бог вождів і воїнів. Жертвопринесення воїнів Одину; Один як грабіжник тих, хто йому служить; Один як повелитель валькірій. Один як бог смерті: вовки і ворони Одіна. Лють і мудрість Одіна: одночасно і сказ, і поетичний екстаз, натхнення. Берсерки. Тор як захисник світу людей. Риси архаїчного героя у Тора. Змієборство Тора. Амбівалентність Локі. Гіпотеза про Локі-Лодур як бога вогню. Гіпотеза про Локі як рідного брата Одіна. Загальноміфологічний мотив протиставлення бога-культурного героя і бога-трікстера як противників, які взаємодоповнюють один одного. Двоєдність шкідливого й корисного в діяннях Локі. Фрейя як спадкоємиця образу Богині-Матері: богиня любові і богиня смерті. Фрігге - дружина всезнаючого бога як богиня долі; цариця богів як покровителька весіль і заміжніх жінок. Відлуння поліандрії образі Фрігге. Вани - божества родючості й достатку. Ньорд - індоевропейський бог «низу» всесвіту, амбівалентність «нижнього» світу. Герд як богиня світла.

Скандинавський епос. «Пісня про Велунд»: уявлення про коваля як мага. Самотність Велунд та його шлюб з валькірією як риса першопредка. Цикл Хельги. Міф про вічне кохання воїна і валькірії, котрі перевтілюються знову і знову. Мотив смерті від любові. Цикл Сігурда. Сігурд як архаїзований герой: його сирітство, виховання Альва, отримання невразливості, знання мови тварин, магичні здібності тощо. Образ Брюнхільд: «радість з гніву» як специфічно скандинавська риса. Втрата валькірією богатирської сили після заміжжя, але збереження героїнею люті вдачі. Помста як мета життя. Нечувана смерть як мета життя. Мотив «смерть-весілля». Цикл Гудрун: прагнення до героїчної смерті як мета життя. Матріархальний рахунок спорідненості: помста чоловікові за вбивство братів, а не братам за вбивство чоловіка; дочка "рідніше" синів.

Зіставлення циклів Сігурда і Гудрун з «Піснею про Нібелунгів»: трансформація сюжету і її причини. Англосаксонський епос «Беовульф». Зміст і персонажі..

Тема 9. Давньоукраїнські міфи та легенди

Складність реконструкції давньослов'янської міфології. Відсутність фіксації вищої міфології, яка лише реконструюється за повчаннями проти язичництва, спорадичними згадками богів в літописах і «Слові про похід Ігорів», даними порівняльно-історичної лінгвістики і фольклору. Тотемічні вірування та їх відображення в давньослов'янській міфології. Культ вовка («лютого») як прародителя: племена лютичів; Геродот про неврів (слов'ян), які перетворюються на зимове сонцестояння у вовків (тобто тих, хто виряджається у шкури).

Образи богів (Велес, Перун, Дажбог тощо) і богинь (Мокоша, Лада, Морена тощо) в давньослов'янській міфології. Велес: еволюція образу. Велес як Бог Землі, владика пекла, хранитель життєвих благ, охоронець домашніх тварин, в подальшому - покровитель осінніх польових робіт, а також бог багатства і торгівлі. Боги-воїни. Ярило - войовничий бог весни. Землеробська і військова атрибутика Ярила. Амбівалентність бога: покровитель худоби і «вовчий пастир». Перун як індоєвропейський бог грози, бог грому та блискавки, грізний бог війни, який керує всіма небесними явищами. Атрибутика Перуна (дуб, бик, молот тощо). Огонь Сварожич. Боги іранського походження. Дажбог - «бог спеки», втілення сонячного світла, покровитель часу польових робіт. Ритуальні зображення Дажбога як покровителя посівів. Дажбог Сварожич - податель добра та багатства, бог достатку і бог сонця, жнив, син Сварога, чоловік богині місяця; Ярило (Яр) - бог природи, що пробуджується, заступник рослинного світу, бог родючості та плодючості. Хорс - «сонце, коло» - підлеглий бога світла, бог сонячного диска, назва бога Сонця (або небесного світила) на Русі. Семаргл - крилатий пєс. Сварог - бог небесного вогню і сонця, батько Дажбога. Сварожич. Візуальна інтерпретація словесних міфічних образів. Живописний образ (графічне зображення) богів, витриманих у архаїчному та романтичному стилях у творчості художника Валерія Войтовича. Символ бога Сонця - хрест. Стрибог - бог повітряних стихій, стародавнє верховне божество неба та Всесвіту. Пагода - легкий вітер, бог приємної погоди. Посвист - старший вітер, бог бурі, що живе в горах на Півночі (у казках ототожнюється з Солов'єм-розбійником). Падоба - жаркий вітер, що висушує, живе в пустелях на Півдні. Сівер - бог холодних північних вітрів. Велес - покровитель скотарства та поезії.

Слов'янські богині. Загальнослов'янський і балтійський культ Лади. Ім'я Лади у весільній термінології та дитячих іграх, що зображують землеробські роботи і весілля. Ім'я Лелі в поняттях, пов'язаних з дитинством і дівочтвом; дівочий «Ляльник». Лада - богиня гармонії в природі, любові у шлюбі, заступниця шлюбу, мати-годувальниця та її донька. Леля - богиня любові, юності, краси, родючості, син Полель - бог подружнього життя, шлюбних зв'язків. Різні трактування образу Макоші-Мокоші: «мати врожаю», богиня родючості - або богиня джерел, покровителька ткацтва. Макош як богиня жіночого рукоділля. Святкування дванадцяти п'ятниць на її честь. Макош як богиня долі. Макоша (Макеша) - ймовірно, богиня-мати, богиня землі, родючості та ткацтва, заступниця жіночих робіт - прядіння та ткацтва. Морена-Марена-Мара як спадкоємиця образу Богині-Матері. Морена-Марія Моревна як втілення життєвих сил землі. Реконструкція міфу про шлюб Морени і Купали на літнє сонцестояння.

Божества і духи в давньослов'янській міфології. Домовик як узагальнений образ померлих предків. Чури як зображення померлих. Роль печі як каналу між світом живих та померлих. Малі божества будинку. Рожаниці: загальноміфологічна дуальність жіночих божеств-охоронниць. Рожаниці і олениця. Злиття рожанічного культу з богородичним. Берегиня - первісне божество - захисник людини, богиня родючості, природи та добра, з часом Берегиня стала охоронницею дому. Девана - дочка Перуна та Діви - велика мисливиця, яка вміла зачаровувати звірів, птахів та риб. Птахи із жіночим обличчям (Сирин, Гамаюн, Алконост). Образ матері Слави, як бойової птахи русів

Домашні духи: домовики, дворовий, банник. Духи лісу та води. Лісовики, водяники, кикимори, русалки, мавки, потерчата, польовики, перелесник, болотяники, криничники, очеретяники. Злі духи - нечиста сила. Вовкулака - перевертень у вигляді вовка; чорти, упирі. Вовкулак (вовкодлак) - вовк-перевертень, язичницький жрець. Етимологічна близькість слів «вовк» і «волхв». Упир - перевертень або померлий відьмак, народжений від шлюбу диявола та відьми, возить на собі відьом на Лису гору. Ведмідь як господар іншого світу. Табування його імені («ведмідь» - «медоїд», інша форма імені - «бер», тобто «бурий» в слові «барліг»). Ведмідь як втілення життєвих сил природи, ведмежа лапа в хліві як оберіг худоби. Риси ведмеда у лісовика і бога Велеса. Рогата олениця (лосеня) як втілення сонячного світла. Оленячі роги як оберіг на покрівлі будинку або в сінях. Кінь-сонце, його відображення в оздобленні слов'янської хати: «коник» на даху символізує полуденне сонце, підкова в сінях як оберіг. Бик як загальноміфологічний символ чоловічої сили. Півень, його співвідношення з вогнем і любовною пристрастю. Собака, його зв'язок зі світом мертвих і мудрістю, прилучення до мудрості через його м'ясо («собаку з'їв»).. Протиставлення сокола і ворона як світла (блискавки) і темряви, молодості й старості (смерті), військової сили і мудрості. Білий лебідь як символ дівчини, нареченої; лебедіні крила русалок.

Соціальне підґрунтя міфології світу. Чотирьох'ярусна будова світу. Дерево світу. Вирій (Буян-острів, Ірій) - сонмище богів та померлих душ, острів у Всесвіті, першоземля богів і світу. Теогонічні міфи - вищий рівень богів (ритуально-юридичні, військові, господарсько-природні функції). Язичницький ідол. Збруцький кумир, ідол Святовид. Трьох'ярусна композиція ідола. Українська духовна верства - волхви, відуні, жерці, віщуни, потворники, знахарі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Міф як явище культури та предмет дослідження культурології										
Тема 1. Міф як феномен культури	11	2	4		7	11	1			10
Тема 2 Міф як модель світу	12	4	2		6	11	1			10
Тема 3. Міфоло-гічні персонажі	10	2	2		7	11	1			10
Тема 4. Основні типи і сюжетна тематика міфів	11	4	2		6	9	0			9
Разом за змістовим модулем 1	44	12	10		26	42	3			39
Змістовий модуль 2. Особливості міфологій регіонів світу: джерела, тематика, персонажі										
Тема 5. Легенди і міфи стародавньої Месопотамії та стародавнього Єгипту	9	4	2		6	9	0			9
Тема 6. Легенди і міфи Індії та Китаю	9	2	2		6	9	0			9
Тема 7. Легенди і міфи стародавньої Греції та стародавнього Риму	10	2	2		6	10	1			9
Тема 8. Давньонімецька міфологія	9	2	2		6	10	1			9
Тема 9. Давньоукраїнські міфи та легенди	9	4	4		6	10	1			9
Разом за змістовим модулем 2	46	14	12		30	48	3			45
Усього годин	90	26	22		56	90	6			84

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Міф як феномен культури	4
2	Міф як модель світу	2
3	Міфологічні персонажі	2
4	Основні типи і сюжетна тематика міфів	2
5	Легенди і міфи стародавньої Месопотамії та стародавнього Єгипту	2
6	Легенди і міфи Індії та Китаю	2
7	Легенди і міфи стародавньої Греції та стародавнього Риму	2
8	Давньонімецька міфологія	2
9	Давньоукраїнські міфи та легенди	4

6. Теми практичних занять.

Практичні заняття не передбачені.

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин	
1	Міф як феномен культури /1, 2	7	10
2	Міф як модель світу /1, 2	6	10
3	Міфологічні персонажі /1, 2	7	10
4	Основні типи і сюжетна тематика міфів /1, 2	6	9

5	Легенди і міфи стародавньої Месопотамії та стародавнього Єгипту /1, 2	6	9
6	Легенди і міфи Індії та Китаю /1, 2	6	9
7	Легенди і міфи стародавньої Греції та стародавнього Риму /1, 2	6	9
8	Давньонімецька міфологія /1, 2	6	9
9	Давньоукраїнські міфи та легенди /1, 2	6	9
	Разом	56	84

До самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до лекцій, семінарських занять;

[2] – написання рефератів, есе.

9. Методи навчання

Під методами навчання розуміють способи навчальної роботи викладача та організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів з метою вирішення різноманітних дидактичних завдань, спрямованих на оволодіння матеріалом, який потрібно засвоїти. У ході читання дисципліни використовуються методи навчання, які притаманні системі вищої академічної освіти. Серед них найтрадиційнішим залишається пояснювально-ілюстративний метод, у межах якого викладач допомагає здобувачам здобути знання завдяки аудиторній роботі. Вона поділяється на дві складові – засвоєння теоретичного матеріалу під час прослуховування лекцій та практичних занять, на яких студенти репродукують отримані знання і демонструють вміння засвоїти матеріал, запропонований викладачем для самостійного опрацювання.

Окрім вищевикладеного методу, використовується метод проблемного викладення. Він допомагає, використовуючи практику активної полеміки, формувати вміння здобувача критично ставитися до вивченої літератури, заслуханих на семінарах рефератах і доповідях, лекційного курсу. Викладач, поставивши навчальне завдання, формулює пізнавальну мету, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Вивчаючи окремі теми, використовується й дослідницький метод, який передбачає організацію активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань, аналізуючи відео- фотоматеріали й роблячи самостійні висновки.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Методи поточного \ періодичного контролю: усне опитування, оцінювання доповідей та презентацій.

2. Підсумковий контроль: залік в усній формі.

Протягом засвоєння навчальної дисципліни здобувачі мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи. Вони порівно розподіляються, а потім підсумуються.

Змістовий модуль:

- робота на лекціях та семінарських заняттях (85 балів);
- захист реферату (7 балів);
- перевірка есе (8 балів).

Критерії оцінювання результатів навчання. Критерій оцінювання – це ознака, на основі якої проводиться оцінювання будь-чого і яка є мірою оцінки. Критерії оцінювання визначаються за допомогою якісних показників та ознак, що демонструють рівень сформованості навчальних досягнень здобувачів вищої освіти і трансформуються в оцінку згідно затвердженої шкали. Результати академічної успішності студентів виставляються у вигляді оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС.

У таблиці нижче наведено загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно 90 - 100	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано викладає під час усних виступів; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань.	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми, вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуального завдання при виконанні самостійного завдання, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому.
Добре 85 - 89	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни.	Виконав завдання кожної теми та поточного контролю в цілому, має стійкі навички виконання завдання.
Добре 75 - 84	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни.	Окремі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому виконав не повністю.

Задовільно 70 – 74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни. Окремі завдання кожної теми контролю не виконав.
Задовільно 60 - 69	Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни.	Виконав лише окремі завдання кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з можливістю повторного складання 35 - 59	Володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; під час відповіді допускає суттєві помилки.	Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни 0-34	Не володіє навчальним матеріалом.	Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст жодної теми навчальної дисципліни, не виконав контролю.

11. Питання для підсумкового контролю

1. Роль міфу в історії людства. Деміфологізація і реміфологізація.
2. Інтерпретація міфу в період античності, в середні віки і в епоху Відродження.
3. Інтерпретація міфу в епоху Нового часу.
4. Теорії міфу (міфологічна, лінгвістична, англійська антропологічна, структурна, французька соціологічна, психоаналітична школи. Ритуалізм і функціоналізм. Символічні теорії).
5. Сучасні культурологічні теорії міфу.
6. Міф, казка, легенда і епос: спільне та відмінне.
7. Особливості міфосвідомості та міфомислення.
8. Міфологічна картина світу. Проблема священного і мирського часу і простору. Хронотоп. Поняття «бриколаж».
9. Зміст категорії простору в міфі, його властивості та будова. Символіка міфологічного простору.
10. Категорія часу в міфологічній картині світу.
11. Основні категорії міфологічних персонажів.
12. Боги і основні теорії їх походження. Богиня-мати. Еволюція уявлень про троїчності божества. Формування образу верховного божества. Громовержець і деміург. Бог, котрий помирає і воскресає.
13. Духи. Уявлення про добрих і злих духів. Демони.
14. Зооморфні істоти. Чудовиська. Фантастичні тварини.
15. Антропоморфні істоти.
16. Культурний герой. Герої-чоловіки. Герої-жінки. Першопредок. Близнюки. Трікстер.
17. Види і типи міфів.
18. Архаїчні міфи творіння. Основні мотиви космогонічних міфів. Теогонія. Солярні, місячні, астральні міфи. Календарні міфи.
19. Антропогонічні міфи. Героїчні міфи (міфи про культурних героїв). Близнюкові міфи.
20. Тотемічні міфи.
21. Етіологічні міфи.
22. Есхатологічні міфи й світові цикли. Міфи про всесвітні катастрофи (потоп, пожежа тощо).
23. Особливості міфологічних сюжетів.
24. Міфологізовані моменти життєвого циклу людини. Міфологія загробного світу.
25. Пантеон богів Месопотамії.
26. Герої та сюжети міфів Двортіччя. Міф «Енума Еліша».
27. Гільгамеш та епічна традиція. Зв'язок міфології древньої Месопотамії з біблійною традицією.
28. Пантеон богів стародавнього Єгипту. Сліди тотемічних вірувань в культурах номів божеств.
29. Герої та сюжети міфів Стародавнього Єгипту. Міф «Про створення світу» (3 версії).
30. Сонячні міфи. Єгипетська міфологія про посмертне існування. Міф про Осіріса, Сета, Ісиду і Гора: історична трансформація образів.
31. Джерела, що дозволяють реконструювати давньоіндійську міфологію. Веди та особливості світогляду їх укладачів.
32. Ведичні боги.

33. Індійські епоси «Махабхарата» і «Рамаяна»: структура та короткий зміст.
34. Космогонічні міфи Стародавнього Китаю. Міфи про трьох великих першопредках. Астральні міфи.
35. Героїчні міфи Китаю: оповідання про п'ять досконаломудрих государях давнини і про богів-повелителів частин світу.
36. Пантеон давньогрецьких богів і поема Гесіода «Теогонія».
37. Образи богині-Матері і бога землі в давньогрецькій міфології.
38. Особливості образів богів-олімпійців.
39. Героїчні міфи стародавньої Греції. Подвиги Геракла. Прометей, Орфей, Тезей і ін.
40. Сказання про троянську війну і епос «Іліада».
41. Епос «Одіссея»: сюжет, структура, персонажі.
42. Проблема реконструкції давньоримської міфології. Початкові римські божества.
43. Сліди тотемічних вірувань і культу тварин в давньоримській міфології. Землеробські боги римлян.
44. Верховні боги стародавнього Риму.
45. «Старша» Едда як головне джерело відомостей про богів і героїв скандинавської міфології. «Молодша» Едда.
46. Космогонічні міфи стародавніх скандинавів.
47. Давньоскандинавські есхатологічні міфи.
48. Пантеон давньоскандинавських богів. Інші персонажі: духи, антропоморфні та зооморфні істоти.
49. Англосаксонський епос «Беовульф». Зміст і персонажі.
50. Складність реконструкції давньоукраїнської міфології.
51. Тотемічні вірування та їхнє відображення в давньослов'янській міфології.
52. Образи богів і богинь у давньоукраїнській міфології.
53. Божества і духи в давньослов'янській міфології.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		
	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Поточний контроль на лекціях	2	6	8	2	7	14
Семінарські заняття	6	5	30	6	6	36
Разом			38			47
Разом	85					
Оцінка самостійної роботи:						
Есе	8	1	8			
Реферат				7	1	7
Разом	15					
Залік						
Підсумкова сума балів	100					

Поточний контроль									Презентація самостійної роботи-дослідження (реферату, есе)	Сума балів
Змістовий модуль № 1				Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	15	100
9	9	10	10	8	9	10	10	10		
Усього за модулем 1: 38				Усього за модулем 2: 47						

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	

85-89	B	зараховано
75-84	C	
70-74	D	
60-69	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Легенди і міфи народів світу». Одеса: ОНУ, 2024. 16 с.
2. Плани семінарських занять.

14. Рекомендована література

Основна

1. Войтович В. М. Українська міфологія: [довідник]. Вид. 5-те. К.: Либідь, 2017. 662 с.
2. Гейштор А. Слов'янська міфологія/пер. з пол. Сергія Гіріка. К.: Кліо, 2015. 415 с. :
3. Кононенко О. А. Українська міфологія. Божества і духи. Харків: Фоліо, 2020. 189 с.
4. Кононенко О. А. Українська міфологія. Символіка. Харків: Фоліо, 2020. 216 с.
5. Кононенко О. А. Українська міфологія. Фольклор, казки, звичаї, обряди. Харків: Фоліо, 2020. 157 с.
6. Кун М. А. Легенди та міфи Давньої Греції. Боги і герої / пер. укр. О. М. Уліщенко. Харків: Віват, 2021. 349 с.
7. Ніл Г. Скандинавська міфологія / Перекл. М. Бакалов. К.: КМ-БУКС, 2019. 256 с.
8. Сумченко І.В. Есхатологічні міфи: особливості нарративу // IX Уйомовські читання (2021): матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2021. С.74-78.
9. Сумченко І. В. Проблематика архаїчних космологічних міфів: універсальне та особливе // VIII Уйомовські читання (2020): матеріали Наукових читань пам'яті Авеніра Уйомова. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. С.122-125
10. Сумченко І.В. Концепт «птоїбиччя» у давніх міфологічних системах: уявлення та роль у культурі // Δόξα / Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології. Сковородіана: мандри філософування-2. ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2022. Вип. 2(38). С.85-97. Фахова, категорія «Б», наукометрична Copernicus.

Додаткова

1. Дарморіз О. Міфологія: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 248 с.
2. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя. Тотемна система в Австралії. К.: Юніверс, 2002. 423 с.
3. Історія європейської ментальності / За ред. П. Дінцельбахера. Львів: Літопис, 2004. 720 с.
4. Парандовський Я. Міфологія. Вірування та легенди стародавніх греків та римлян. К.: Молодь, 1977. 232 с.
5. Леві-Строс К. Структурна антропологія. К.: Основи, 2000. 387 с.
6. Сумченко І.В. Давньомесопотамські уявлення про справедливість: соціально-філософський аналіз // Людське співтовариство: актуальні питання наукових досліджень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 15- 16 лютого 2013 року). Дніпропетровськ: НО «Відкрите суспільство», 2013. С.69 – 72.
7. Сумченко І.В. Особливості сприйняття простору і часу в традиційній культурі // Δόξα / Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології. ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2010. Вип. 15 (1). Універсальні виміри культури. С.303 – 312.
8. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів / Н. Фрай // Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. Львів: Літопис, 1996. С. 109-133. .
9. Cotterell A. The Encyclopedia of Mythology: Norse, Classical, Celtic Hardcover. Lorenz Books, 2016. 256 p.
10. Cotterell A., Storm R. The Ultimate Encyclopedia of Mythology: An A-Z Guide to the Myths and Legends of the Ancient. World Paperback, 2012. 512 p.

15. Електронні інформаційні ресурси

Бібліотека ОНУ ім. І.І. Мечникова - <http://lib.onu.edu.ua/>
Бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т.Шевченка - <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>
Інститут філософії ім. Г.Сковороди - <http://www.filosof.com.ua/>
Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського - <http://www.ognb.odessa.ua/>
Одеська національна наукова бібліотека <http://odnb.odessa.ua> -
Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. С Грушевського - <https://biblioteka.od.ua>

Плани семінарських занять з дисципліни «Міфи і легенди народів світу»

Тема 1. Міф як феномен культури.

1. Роль міфу в історії людства. Деміфологізація і реміфологізація.
2. На ваш погляд, для сучасної людини є актуальним вивчення міфології? Відповідь обґрунтуйте.
3. Інтерпретація міфу в античності. Раціоналістична трактування міфу Евгемером. Алегоричне тлумачення міфів (софісти, стоїки, епікурейці). Символічне тлумачення міфів (орфіки, піфагорійці). «Міфологічна бібліотека» Аполлодора. Міф і антична література. Інтерпретація міфу в середні віки і в епоху Відродження.
4. Інтерпретація міфу в епоху Нового часу. Філософія міфу італійського вченого Дж.Вико. Міф як вічна міфотворчість у німецьких романтиків.
5. Теорії міфу. Міфологічна школа. Лінгвістична школа (теорія «хвороби мови» Мюллера). Англійська антропологічна школа. Структурна школа (Леві-Строс). Французька соціологічна школа (Леві-Брюль). Ритуалізм (Фрезер) і функціоналізм (Малиновський). Символічні теорії (Кассирер). Психоаналітична школа (Фрейд, Юнг).
6. Сучасні культурологічні теорії міфу. Чим обумовлений зростаючий інтерес сучасної культурології до проблеми міфу? Чому до сьогодні немає єдиної теорії міфу?

Тема 2. Міф як модель світу.

1. Міф, казка, легенда і епос: спільне та відмінне.
2. Особливості міфосвідомості та міфомислення.
3. Міфологічна картина світу. Проблема священного і мирського часу і простору. Хронотоп. Поняття «бриколаж».
4. Зміст категорії простору в міфі, його властивості та будова. Символіка простору. Сфери світобудови (членування по вертикалі і горизонталі). Бінарні опозиції (хаос і космос, ліве і праве, верх і низ тощо.). Сакральний центр (світова вісь, «пуп землі» та ін.) І периферія. Моделі світу: світове дерево, гора і ін. Стихії. Елементи.
5. Категорія часу в міфологічній картині світу. Тимчасові цикли. Число в просторі міфу.

Тема 3. Міфологічні персонажі

1. Основні категорії міфологічних персонажів.
2. Боги і основні теорії їх походження. Перетворення племінних богів в божества державного культу. Богиня-мати. Еволюція уявлень про троїчності божества. Формування образу верховного божества. Громовержець і деміург, їх космогонічні і космологічні функції. Бог, який вмирає і воскресає.
3. Духи. Духи-покровителі, духи-господарі, духи предків, духи-помічники. Уявлення про добрих і злих духів. Демони.
4. Зооморфні істоти. Чудовиська. Фантастичні тварини.
5. Антропоморфні істоти. Велетні і карлики. Жителі підземного світу. Ельфи, гноми, гобліни та ін. Нежить.
6. Культурний герой. Герої-чоловіки. Герої-жінки. Першопредок. Близнюки. Трікстер.

Тема 4. Основні типи і сюжетна тематика міфів

1. Види і типи міфів.
2. Архаїчні міфи творіння. Основні мотиви космогонічних міфів. Теогонія. Солярні, Місячні, астральні міфи. Календарні міфи.
3. Антропогонічні міфи. Героїчні міфи (міфи про культурних героїв). Близнюкові Міфи.
4. Тотемічні міфи.
5. Етіологічні міфи.
6. Есхатологічні міфи й світові цикли. Міфи про всесвітні катастрофи (потоп, пожежа тощо.).
7. Особливості міфологічних сюжетів. Жертвоприношення: сутність та призначення. Канібалізм. Метаморфози й оберництва в міфології.
8. Міфологізовані моменти життєвого циклу людини (зачаття, народження, хвороба і смерть). Шлюб. Інцест. Міфологія загробного світу.

Тема 5. Легенди і міфи стародавньої Месопотамії та стародавнього Єгипту

1. Місце цивілізацій Стародавнього Сходу в історії світової культури. Основні джерела з вивчення месопотамської і єгипетської міфології.
2. Пантеон богів Месопотамії.
3. Герої і сюжети міфів Дворіччя. Міф «Енума Еліша».
4. Гільгамеш та епічна традиція. Зв'язок міфології древньої Месопотамії з біблійною традицією.

5. Пантеон богів стародавнього Єгипту. Сліди тотемічних вірувань в культах номів божеств (Нехбет (шуліка), Тefнyт-Сохмет (левиця); Анубіс (шакал) і ін.

6. Герої і сюжети міфів Стародавнього Єгипту. Міф «Про створення світу» (3 версії: мемфіська, гермопольська, геліопольська). Солярні міфи. Єгипетська міфологія про посмертне існування. Міф про Осіріса, Сета, Ісиду й Гора: історична трансформація образів.

Тема 6. Легенди і міфи Індії та Китаю

1. Джерела, що дозволяють реконструювати давньоіндійську міфологію. Веди та особливості світогляду їх укладачів.

2. Ведичні боги. Деви й асури. Дьяус і Притхиви (Небо і Земля) як найбільш архаїчні боги. Індра, Сурья та ін. Трансформація ведичного пантеону в індуїзмі. Формування концепції Тримурті (Брахма, Шива, Вішну).

3. Індійські епоси «Махабхарата» і «Рамаяна»: структура та короткий зміст.

4. Труднощі вивчення найдавніших форм китайської міфології.

5. Космогонічні міфи Стародавнього Китаю. Міф про Паньгу. Міф про хаос Хуньдуна. Міфи про трьох великих першопредках: Ньй-ва і Фу-сі і Шень-нун. Астральні міфи.

6. Героїчні міфи Китаю: оповідання про п'ять досконалих мудрих государів давнини і про богів-повелителів частин світу.

Тема 7. Легенди і міфи стародавньої Греції та стародавнього Риму

1. Основні джерела відомостей про культуру найдавнішої Мікенської Греції. Пантеон давньогрецьких богів та поема Гесіода «Теогонія».

2. Образи богині-Матері і бога землі в давньогрецькій міфології.

3. Особливості образів богів-олімпійців.

4. Героїчні міфи стародавньої Греції. Подвиги Геракла. Прометей, Орфей, Тезей тощо.

5. Сказання про троянську війну і епос «Іліада».

6. Епос «Одіссея»: сюжет, структура, персонажі.

7. Проблема реконструкції давньоримської міфології. Початкові римські божества. Сліди тотемічних вірувань і культу тварин в давньоримській міфології. Землеробські боги римлян.

8. Верховні боги стародавнього Риму.

Тема 8. Давньонімецька міфологія

1. «Старша» Едда як головне джерело відомостей про богів і героїв скандинавської міфології. «Молодша» Едда.

2. Космогонічні міфи стародавніх скандинавів.

3. Давньоскандинавські есхатологічні міфи.

4. Пантеон давньоскандинавських богів: Один, Тор, Локі, Фрея, Фрігге. Інші персонажі: духи, антропоморфні та зооморфні істоти.

5. Англосаксонський епос «Беовульф». Зміст і персонажі.

Тема 9. Давньоукраїнські міфи та легенди

1. Складність реконструкції давньослов'янської міфології.

2. Тотемічні вірування та їхнє відображення в давньослов'янській міфології.

3. Образи богів (Велес, Перун, Дажбог тощо) і богинь (Мокоша, Лада, Морена тощо) в давньослов'янській міфології.

4. Божества й духи в давньослов'янській міфології.

Додаток Б

Тематика рефератів з дисципліни «Міфи і легенди народів світу»

1. Піфагор і Платон про міф.

2. Нові погляди на міф в епоху Просвітництва.

3. Перші дослідження науково-порівняльного вивчення міфу (Ж. Ф. Лафит, Дж. Віко).

4. Міф в працях німецьких філологів.

5. Вчені-романтики про міф (Ф. Шеллінг, І.Г. Гердер).

6. Порівняльний метод Дж.Дж. Фрезера («Золота гілка»).

7. Ритуалістична доктрина міфу.

8. Функціональна школа в англійській етнології (Б. Малиновський) про міф.

9. Французька соціологічна школа (Е. Дюркгейм, Л. Леві-Брюль) про міф.

10. Психологічні підходи до вивчення міфу (В. Вундт, З. Фрейд).

11. Вчення К.Г. Юнга про архетипи.

12. Теорія міфотворчості М. Еліаде.

13. Символічна теорія міфу Е. Кассіра.

14. Структуралістська теорія міфу К. Леві-Строса.

15. Структурна фольклористика В.Я. Проппа в контексті вивчення міфу.
16. Філософія міфу О.Ф. Лосєва.
17. Міф в дослідженнях Я.Голосовкера.
18. Міф в дослідженнях Е.Мелетинського.
19. Міф в дослідженнях В.Іванова.
20. Міф в дослідженнях В.Топорова.
21. Дві парадигми світосприйняття: міфологічна і сучасна, раціональна. Спільне й відмінне.
22. Місце міфу в стародавньому соціумі. Роль древніх містерій.
23. Міфологічні уявлення про процес пізнання: загальні закономірності.
24. Основні міфологічні універсали, основа подібності різних міфологій.
25. Загальна знакова схема космогонічних міфів.
26. Уявлення про світовий закон в міфах.
27. Основні властивості міфу і міфознаків.
28. Особлива «логіка» міфу.
29. Специфіка знака в міфі.
30. Категорія числа в просторі міфу.
31. Категорія часу в міфологічній парадигмі.
32. Зміст категорії простору в міфі.
33. Особливості давньоєгипетської міфології.
34. Особливості месопотамської міфології.
35. Особливості старокитайської міфології.
36. Особливості давньоіндійської міфології.
37. Особливості давньояпонської міфології.
38. Особливості давньоскандинавської міфології.
39. Особливості старонімецької міфології.
40. Особливості давньоірландської міфології.
41. Особливості міфології народів північної Африки.
42. Особливості міфології народів центральної Африки.
43. Особливості міфології народів південної Африки.
44. Особливості давньоіранської міфології.
45. Особливості міфології народів Австралії та Полінезії.
46. Особливості міфології народів Близького Сходу.
47. Особливості міфології майя.
48. Особливості міфології ацтеків.
49. Особливості міфології інків.
50. Особливості міфології народів Мезоамерики.
51. Особливості міфології автохтонного населення Північної Америки.